

O'ZBEKISTONDA SUG'URTANING RIVOJLANISHI VA MUAMMOLARI.

Imoilova Sanobarxon
Ismoilov Doniyorbek Ulug'bek o'g'li
Ne'matova Munajat Adhamjon qizi

Bugungi kunda sug'urta sohasi iqtisodiyotning eng jadal rivojlanayotgan sohalaridan biridir. O'zbekiston Respublikasi "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonuni 3-moddasiga ko'ra, *sug'urta* — muayyan voqea (hodisa) yuz berganda yetkazilgan zararining o'rnini qoplash, tovonlar va boshqa to'lovlar to'lash uchun maqsadli pul jamg'armalarini tashkil etish hamda ulardan foydalanish bilan bog'liq bo'lgan, jismoniy va yuridik shaxslarning manfaatlarini himoya qilishga doir munosabatlardir. Iqtisodiyotni globallasuvi jarayonida sug'urta sohasi korxonalar mol – mulklarining xavfsizligini ta'minlash, moliyaviy holatlarni baholash, moliyaviy risklarni kamaytirish raqobatdosh ustunliklarga ega bo'lishimiz, integrallasuv jarayonlariga qo'shilishimiz, jahon standartlari talablariga rioya qilishga majbur qilmoqda va bunga muvofiqlashtirilgan talablar ham oshmoqda. Bunday zarururiyat sug'urta jarayoniga avtomatlashtirilgan axborot texnologiyalarni joriy etishni taqazo qilmoqda. O'zbekiston sharoitida sug'urtani rivojlantirishning tez va samarali usuli sohaning xususiyatlaridan kelib chiqib, vaqt va inson omili bilan bog'liq muammolarni hal eta oladigan, mijoz jismoniy va yuridik shaxslarning faoliyatlari samaradorligini oshirishni ta'minlashga doir talablarga mos keluvchi dasturiy ta'minot yaratish zarur. Shu o'rinda savol tug'ilishi tabiiy: nimaga? Nima uchun? Yoki dastur bo'lmasa-da sug'urta tashkilotlari ish yuritmoqdaku! Kabi savollar va fikrlar. Ushbu fikr va savollarga javobimiz quyidagicha: O'zbekistonda deyarli barcha sug'urta kompaniyalari tayyor dasturiy ta'minot mahsulotlarini sotib olish yoki o'z dasturchilari yordamida ishlab chiqish orqali avtomatlashtirish bo'yicha tajribaga ega xolos. Bu o'rinda sug'urta kompaniyalari faoliyati natijalari bilan bog'liq ma'lumotlardan foydalanib, kelgusi davrlar uchun prognoz qila oladigan "suniy aql"dan foydalanib analitik tahlillarni amalga oshirilishi sohani rivojini tezlashtiradi deb hisoblaymiz.

Ma'lumki, qonunchiligimizda sug'urta tashkilotlari vakolatli davlat organi tomonidan belgilangan tartibda bir yilda kamida bir marta aktuar tashkilotni aktuar xizmatlar ko'rsatish uchun jalb etishi shart qilib belgilangan²². Sug'urta kompaniyalari aktuariy xulosasi asosida sug'urta tarifini belgilasa, analitik tahlildan foydalanib, kompaniyaning kelgusi faoliyatini prognozlashga xizmat qiladi.

O'zbekiston sug'urta xizmatlari bozorining yangi bosqichi 2008 – yil O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining Sug'urta nazoratchilari xalqaro assotsiatsiyasiga a'zo bo'lishi va sug'urtalovchilarga qo'yilgan xalqaro standartlarga o'tilishi bilan boshlandi desak xato bo'lmaydi. Amaldagi majburiy sug'urta turlarining qonun hujjatlari bilan mustahkamlanganligi ham ko'rsatish mumkin. Hozirgi kunda sug'urta kompaniyalarimiz tomonidan taqdim etiladigan barcha ommaviy sug'urta turlari shartlari xalqaro sug'urta kompaniyalari kabi barcha shartlarni o'z ichida aks ettiradi. "O'zagrosug'urta" va

²² O'zbekiston Respublikasining "sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonuni 14-modda

“O‘zbekinvest” kompaniyalari hozirgi kunda 100 dan ortiq sug‘urta turlari bo‘yicha xizmat ko‘rsatib kelayotgani va mulkiy qaltisliklari bilan shu qatorda moliyaviy javobgarlik, qishloq xo‘jaligi va salomatlikka doir bo‘lgan qaltisliklardan sug‘urtalash turlari ham kiradi.

Sug‘urta bozorining rivojiga to‘sqinlik qiluvchi asosiy omillardan biri-bu aholi o‘rtasida sug‘urta madaniyatining pastligidir. Sug‘urta xizmatidan foydalanayotgan mijozlar sug‘urtalanuvchi sifatida o‘z xaq-huquqini bilishi, sug‘urta bozori infratuzilmasini takomillashtirilishi, professional ishtirokchilar bo‘lgan assistans, syurveyer, adjuster kabi mutaxassislarning malakali xizmatlarining rivoji soha rivoji bilan uzviy bog‘liq deb hisoblaymiz.

Sug‘urta rivojlanishi talab va taklifning darajasiga bevosita bog‘liq hisoblanadi. Sug‘urta sohasida sug‘urta mukofotlarining katta ulushi majburiy sug‘urta shakliga to‘g‘ri kelmoqda. Bozordagi holati uning darajasi afsuski, majburiy sug‘urta turlari zimmasiga to‘g‘ri kelmoqda. Ixtiyoriy shaklda sug‘urta qildirish darajasi ancha past. Fikrimizcha, buning asosiy sabablaridan biri sug‘urta tashkilotlarining mijozlar bilan yuzma-yuz ishlamayotganligi, har bir mijozning individual talablaridan kelib chiqib sug‘urta shartnomasini tuzib chiqilmasligi bo‘moqda. Natijada sug‘urta mukofoti tushumlari kamayishiga olib kelib, sug‘urta xizmatlarining mamlakatimiz YAİM dagi ulushi past ekanligi, bu xizmat turi sifatining talab darajasida emasligini ko‘rsatib bermoqda. Sir emaski, aholi orasida sug‘urta xizmatlariga nisbatan qiziqish yo‘q, ayniqsa ixtiyoriy sug‘urta turlaridan juda kam insonlar foydalanadi. Bunga sabab sug‘urta mukofotlari qimmatligi sababmi yoki haqiqatdan aholi orasida sug‘urtaga ehtiyoj yo‘qmi?

Bizningcha, sug‘urta tashkilotlariga bo‘lgan ishonchning ortmayotganiga asosiy sabablaridan sug‘urta tashkilotining xizmatlarida shaffoflikning yetishmasligi, sug‘urta tashkilotida faoliyat yuritayotgan mutaxassis kadrlarining aynan sug‘urta sohasining mutaxassisi emasligi, shartnoma shartlarining murakkabligi kabi omillarni ko‘rsatib o‘tish mumkin.

Fikrimizcha, sug‘urta sohasini rivojlantirishda sug‘urta kompaniyalari tomonidan targ‘ibot ishlarini kuchaytirilishi lozim. Ushbu muammolarga yechim topilmayotganligi ixtiyoriy sug‘urta balki butun sug‘urta faoliyatini rivojlanishiga salbiy omil hisobida ta‘sir qilib kelmoqda.

Xulosa o‘rnida aytish joizki, sug‘urtalash aksariyat mamlakatlar iqtisodiyotining asosiy sohalaridan biriga, lekin undan ham – aholi va biznesga ta‘sir etgan yo‘qotishlar va zararlarning qoplashning moddiy manbaiga aylangan. Mamlakatimizda sug‘urta bozorining rivojlanishi va insonlarning sug‘urta xizmatlariga bo‘lgan ishonchining ortishi har ma‘noda manfaatli bo‘lib, turli xil moliyaviy xatar va tavakkalchiliklarni himoya qilishda chin ma‘noda himoya vositasiga aylanadi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘RQ- 730- son 23.11.2021. Sug‘urta faoliyati to‘g‘risida- LEX.UZ
2. Sug‘urta sohasidagi prezident qarorlari - IMDA
3. SUG‘URTADA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI

4.SUG'URTA NAZARIYASI VA AMALIYOTI. I.X. Abdurahmonov.